

VÁRHALMI A. Miklós

A HÍRSZERZÉS-FELDERÍTÉS SZEREPE ÉS JELENTŐSÉGE A XXI. SZÁZADI EURÓPAI UNIÓ SZÁMÁRA¹

THE ROLE AND SIGNIFICANCE OF INTELLIGENCE AND RECONNAISSANCE IN THE 21ST CENTURY'S EU

A szerző széleskörűen illetve sokoldalúan hívja fel a figyelmet arra, valamint erősíti meg azt, hogy az emberiség történetének kezdete óta egyre erősödő jelleggel és mértékben — különös tekintettel a XXI. századra — folyamatosan felértékelődik a hírszerzés, felderítés, rendszerszemléletű információ-adatgyűjtés illetve a komplex információkezelés (gyűjtés – rendszerezés – tárolás –feldolgozás – hasznosítás), a másik titkosszolgálati szakággal, az elhárítással együtt.

A tanulmányban foglaltak sokoldalúan bemutatják, megalapozzák és megindokolják azt, hogy egyedül az az életképes nemzetközi szövetség és nemzetállam, amely a világban végbemenő változásokkal együtt fejlődve érvényesíti megelőző információ észlelési, szerzési, tárolási, rendszerezési, feldolgozási, elemzési és hasznosítási tevékenységét, a nemzet védelemében és az érdekérvényesítésében. Klasszikus és jövőt álló értelemben is ez a komplex értéke a gyors, rugalmas hírszerzésnek illetve a felderítésnek, mint a XXI. század legjelentősebb erőforrásának, melynek működését, eredményességét meghatározza a korszerű nemzetközi illetve nemzeti szemlélet és szándék, a nemzeti jogi szabályozásával, a szervezésével, az irányításával, a kormányzat igényességével, hasznosítási készségével, az átfogó nemzeti valamint állampolgári, emberi érdekekért és értékekért.

The author draws wide range attention in many-sided manner to the fact, which he is also confirming, that ever since the beginning of human history the intelligence and reconnaissance activities gain more and more importance as well as systematic information collection or complex information management (collection – systematization – storing – processing – utilization) while increasing in extension and volume, especially in the 21st century. All that is true in case of counter-intelligence, the other secret service branch.

The contents of the comprehensive study present support and give reasons for the statement saying that only a national state or international alliance practicing its preventive information observation, storing, processing, analyzing and utilizing activity for national protection and interest enforcement in development together with the changes in the world can be capable for life. In classical and future-proof sense this is the complex value of the quick and flexible intelligence or reconnaissance being the most significant resource of the 21st century, the operation and effectiveness of which is determined by the up to date approach and intention realized through the national legislation, organization and control, the exacting government and its willingness to utilize it for the sake of the interests and values of the nation, the citizens and humans in general.

BEVEZETÉS

*„...nem az az igazán ügyes, aki száz csatában győz,
hanem az, aki harc nélkül vesz erőt az ellenségén...”
(Szun Ce, i.e. 400)*

¹ a tanulmány bővített változatában, teljes terjedelmében megtalálható az Interneten: www.varhalmi.hu

Ezzel a kis tanulmánnyal széleskörűen és sokoldalúan hívom fel a figyelmet arra, valamint megerősítem azt, hogy az emberiség történetének kezdete óta egyre erősödő jelleggel és mértékben, különös tekintettel a XXI. századra, folyamatosan felértékelődik a hírszerzés, felderítés, rendszerszemléletű információ-adatgyűjtés, illetve a komplex információkezelés (gyűjtés-rendszerezés-tárolás-feldolgozás-hasznosítás), a másik titkosszolgálati szakággal, az elhárítással együtt. Ezt támasztja alá Donald H. Rumsfeld, volt amerikai védelmi miniszternek a jelenlegi és jövőbeni világunk átfogó biztonságát igen jól jellemző minősítése is, miszerint: „*A bizonytalanság világában, amelyben az ismeretlen, a bizonytalan, a láthatatlan, a váratlan ellen kell megvédeni magunkat.*”

Az anyagom irodalomkutatáson és feldolgozásán alapul, mint minden más kutatómunka. Ezzel szeretném elősegíteni a hadtudomány és a társadalom közötti távolság csökkentését, a hadtudomány egy speciális szegmensének társadalmi elfogadtatását. Nem tartozom a katonatudósok közé, de a biztonságpolitika, a védelem és érdekérvényesítés gyöngyszemének, a nemzetbiztonsági tevékenységnek (hírszerzés+elhárítás) jövőformáló szerepe népszerűsítésében elhivatott vagyok.

Fontosnak tartom az orosz *Tyuskevics* — a filozófiatudomány doktora — megállapításának mondanivalóját: *a legfontosabb feladat, hogy visszaadjuk a hadtudomány rangját, megbecsülését és nyilvánosságát a társadalomban.* Ha ez a célkitűzés megvalósul, akkor a politikai és katonai felsővezetők elfogadják a katonatudósok kutatási eredményeit [1].

Ezt szeretném én is elősegíteni, különös tekintettel arra, hogy a rendszerváltás óta komoly nemzeti adóssága van a magyar politikusoknak a nemzetbiztonsági tevékenységnek, mint a védelem és az érdekérvényesítés fontos eszközének, illetve nemzetbiztonsági szolgálataink hasznosíthatóságának megfelelő továbbá rangjukhoz méltó kezelésében!

A HÍRSZERZÉS ÉS FELDERÍTÉS FOGALMA ÉS VÁLTOZÁSA

A hírszerzés a titkosszolgálati tevékenység egyik alapvető szolgálati ága, amely külföldi, bizalmas politikai, gazdasági, technikai, tudományos, katonai híryananyagok, adatok, információk tervszerű gyűjtését, elemzését, értékelését végzi nyílt és titkosszolgálati erővel, eszközökkel, módszerekkel [2].

A hírszerzés mellett és helyett a *felderítés* elnevezést is használják. A felderítés az állami apparátus vezető szervei és a különböző szintű parancsokságok azon intézkedéseinek, rendszabályainak és tevékenységeinek összessége, amelyek egy ország vagy ország-csoport érdekeiről, célkitűzéseiről, szándékáról, terveiről, tevékenységéről, erőforrásairól, helyzetéről, fegyveres erőinek felépítéséről, csoportosításáról, haditechnikájáról, kiképzettségi színvonaláról, hadrafoghatóságáról, harckészültségi helyzetéről, továbbá a hadszíntérré váló terület előkészítéséről szóló adatok megszerzését, gyűjtését és tanulmányozását célozzák. A felderítés rendeltetését és feladatait tekintve, a hírszerzéshez hasonlóan *politikai, gazdasági, katonai, tudományos-technikai felderítési* ágakra tagozódik [3]. A hírszerzés hagyományosan polgári és katonai hírszerzésre tagolódik, melyből a katonai hírszerzést katonai felderítés megfogalmazásban használják általában.

Az 1990-es évektől, de különösen a XXI. század kezdetétől a hírszerzés illetve *felderítés* fogalmak helyett a rendszerszemléletű *információszerzés* (adatgyűjtés) és *feldolgozás* fejezi ki pontosabban a tevékenységet, hiszen az információs forradalom, az információs társadalmak, a hálózatközpontú információs hadviselés illetve átfogóan az *információ egyenlő hatalom* fogalmak, elvek, tények reális és meghatározó valósággá, versenytényezővé váltak.

Az információ az emberi szervezet egyik erőforrása, legáltalánosabb értelemben az objektív valóság visszatükröződése az emberi tudatban. Az *információ* éppen olyan főszerepet játszik a világban, mint az *anyag* és az *energia*. A világot alkotó rendszerek információs kapcsolatok révén szerveződnek egésszé. Alapvető különbség viszont, hogy az információra nem érvényesek az anyag- és energia-megmaradási törvények, azaz az információ megsemmisíthető továbbá létrehozható.

A BIZTONSÁG FOGALMÁNAK MEGVÁLTOZÁSA, ÚJRAÉRTÉKELÉSE, SZÉLESEBB ÁTFOGÁSA [4]

A biztonság — az évszázadokkal ezelőtti katonapolitikai biztonság fogalmának sokkal szélesebb körű értelmezésével, érvényesülésével — a XXI. századra átfogó és összetett fogalommá illetve tényezővé vált, A biztonság szélesebb értelmezésének előnye, hogy átfogóbb megértési lehetőséget biztosít a fenyegetésekkel, majd az azokra adandó válaszokkal kapcsolatban.

A biztonság összetevői – tágabb, átfogó értelmezése – alatt a társadalmi (jogi, szociális), politikai (diplomáciai), gazdasági, környezeti (ökológiai), katonai, informatikai, pénzügyi, egészségügyi, belügyi biztonságot értik. A különböző összetevők sorrendjét alapvetően meghatározza az adott állam célja, illetve a történelmi környezet. Míg a hidegháborúban a katonai biztonság volt elsődleges, addig napjainkban elsősorban a politikai, gazdasági és környezeti biztonság elérése a fő cél. A különböző összetevők, szektorok elválasztása csak az elméleti vizsgálódások szempontjából lehetséges, a mindennapi élet során ezek elválaszthatatlanok, hiszen azok komplex formában jelennek meg.

A biztonság átfogó értelmezésével párhuzamosan bővült a biztonsági kockázatok köre is. A biztonságpolitikában a hagyományos nemzetállami szereplők mellett egyre nagyobb szerephez jutnak az ún. nem állami szereplők (nemzetközi szervezetek, multinacionális vállalatok, nem kormányzati szervezetek, valamint a nemzetközi bűnözői és terrorista csoportok).

Az átrendeződő nemzetközi rendszer sajátossága, hogy abban egyszerre vannak jelen a hagyományos biztonsági kockázatok és az új, gyakran globális megjelenésű vagy kiterjedésű fenyegetések. Az új típusú fenyegetések és kihívások változatosabbak, kevésbé láthatók és előre jelezhetők. Jellemző tendencia a külső és belső kockázati tényezők közötti határvonal elmosódása [5].

A GLOBÁLIS INFORMÁCIÓS TÁRSADALOM, „AZ INFORMÁCIÓ EGYENLŐ HATALOM”

Az információs társadalom elmélete szerint a társadalomban az információ előállítás, elosztása, terjesztése, használata és kezelése jelentős gazdasági, politikai valamint kulturális tevékenység. Ennek közgazdasági társfogalma a tudásgazdaság, amely szerint az értelem gazdasági hasznosításán keresztül érték jön létre. Ennek a társadalomtípusnak a sajátossága az információ-technológia központi szerepe a termelésben, a gazdaságban és általában a társadalomban [6].

Az információ korában a kormányok és élitek, a városi értelmiségi centrumok is elveszítik hatalmukat a média globalizálódásával szemben.

Mindennemű állami ellenőrzés hatástalan a hálózatokba szerveződő kommunikációra nézve, ezért a korszerű információtudományos szemlélet a „kvázi kaotikus” társadalom, mint rendszer modellezésével, megértésével próbálkozik. A tisztességtelen előnyszerzés, a jogszerű, de erkölcsstelen spekuláció illetve a bűnözés világméretű jelenléte a legfőbb veszélyei az Internet által megtestesített paradigmának [7].

Egy nemzetközi konferencia a Net kapcsán a fegyverek, technológiák, emberi szervek, gyermekek kereskedelmét, a bérgyilkosságot, rablást (műkincs, arany, elefántcsont stb.), kábítószer, prostitúciót, nem utolsósorban a veszélyes hulladékok eltüntetésére típusú veszélyeket minősítve évi 750 Mrd USD illegális forgalomról számolt be a globális pénzügyi rendszer kapcsán. A legfontosabb hatások a nemzetállamok szempontjából három nagy csoportba rendezhetők. Egyrészt már az államhatalom legmagasabb szintjein is megjelenik a bűnözés (korrupció, befolyással való visszaélés, illegális politikai finanszírozás, befolyásszervezés). Másrészt sok állam függőségbe került az árnyékgazdaság nemzetközi összefonódásai miatt (mint pl. az USA a dél-amerikai drokartellek, a fegyverkereskedelem; az európaiak az olasz vagy az orosz maffia terjeszkedésével). Harmadszor, de nem utolsó sorban, az árnyékgazdaságból származó pénzek szabad áramlása manipulálja a nemzetközi politikát, destabilizálja az egyes nemzetállamokat, nemzetgazdaságokat (mint pl. a japán Yakuza befolyása Délkelet-Ázsiában). Ezért

már minden felelős nemzetközi tényező megegyezik abban, hogy az elektronikus pénzügyi folyamatok ellenőrzése elengedhetetlen, a különféle bűnüldözési világkonferenciák pedig már régóta a globalizálódásról szólnak.

Más típusú kihívás-együttest jelent a nemzetállamok szempontjából a kölcsönös függőséggel járó második csoport, a katonai tömbök széthullása, két, majd egy szuperhatalom kiemelkedése, s a köréje szerveződő országok kapcsolata, másrészt az új technológiák befolyása a hadviselésre; harmadrészt az emberiségre kifejtett hatások tudatosodása a kockázatkezelés, az információtudatosság terén. További elgondolkodtató hatásokat jelent a nemzetbiztonságban, hogy az államok mindinkább függőségbe kerülnek a haditechnikai, technológiai szállítók, illetve a szükséges szakértő munkaerő terén. A katonai technológiák hihetetlenül gyors fejlődése aláássa az egyes országok biztonságát [8].

A TITKOSSZOLGÁLATOK, MINT A VÉDELMI STRUKTÚRÁK FELÉRTÉKELŐDŐ SÚLYPONTJAI

A titkosszolgálatok a nemzetállamok legbensőbb, legérzékenyebb területei közé tartoznak. A nemzeti jelleg és vonatkozások dominanciája mellett a nemzetközi együttműködés (ENSZ, EBESZ, NATO, EU) is működik, eltérő bipoláris illetve multi-poláris aktivitással.

Az 1990 óta megváltozott szerkezetű és súlyozású biztonsági kihívások mind nagyobb mértékben a titkosszolgálati tevékenységek, illetékességek körébe tartoznak.

A régi kihívások egy része és az új kihívások nagy része a nemzetbiztonsági szolgálatok készségét, lehetőségeit, módszereit igénylik, egyrészt a kihívások kiszámíthatatlan jellege miatt, másrészt a nemzetközi együttműködést megvalósító partner titkosszolgálatok miatt is. A nemzetbiztonsági szolgálatoknak a szerepe a biztonsági kihívások szerkezete és jellege megváltozásának, arányeltolódásának alább kiemelt főbb jellemzői alapján meghatározóbb, mivel a hagyományos veszélyek helyét mindinkább a nemzetbiztonsági szolgálatok illetékességébe tartozó biztonsági kockázatok veszik át [9]:

- kiszámíthatatlanok és beláthatatlanok;
- jelentős részük a normál, hétköznapi, polgári, bel- és külföldi folyamatokhoz, ügymenetekhez, érdekviszonyokhoz kapcsolódik, ezeken keresztül, ezek többszörös fedésével jelenik meg. A közvetlen érdekviszonyok, motivációk általában nem érzékelhetők közvetlenül és lappangóak, illetve rejtőzködők;
- földrészeket, országokat átfogó nemzetközi ügyek;
- igen magas intelligencia- és tudásszinten jól kidolgozottak, előkészítettek és szervezettek;
- általában igen széles társadalmi és embercsoportokat foghatnak át: politikai, köz- és államigazgatási, védelmi, gazdasági-pénzügyi-banki, gazdasági társasági, kutatási, oktatási, kulturális, vallási, etnikai, szakmai, alvilági stb.;
- jelentős tőkefinanszírozással, háttérrel rendelkeznek, így a leghatékonyabb és legkorszerűbb tervezési, szervezési, technikai, végrehajtási és ellenőrzési módszerekkel, eszközökkel és szakemberekkel dolgozhatnak, ideértve a titkosszolgálati eszközöket és módszereket is. Veszélyességük politikailag, társadalmilag, gazdaságilag igen jelentős;
- kezelésük (több)diplomás, (több)nyelv ismeretével rendelkező, speciális és nagy tapasztalatú szakértőket, titkosszolgálati módszereket és eszközöket valamint jelentős ráfordítást igényel rövid, közép és hosszútávon is;
- az ügyek megfelelő feldolgozása hónapokat, sőt éveket is igénybe vehet;
- nemzetközi együttműködést igényelnek;
- előrejelző és megelőző szervezést igényel az ország biztonsága, ami hatékony valamint széleskörű információszerezést, feldolgozást, hasznosítást kíván;
- a nemzetbiztonsági szolgálatok egymás közötti, a magyar védelmi struktúrán belüli, valamint a nemzetközi munkamegosztásban résztvevőkkel kapcsolatos viszonyában is az egyik legfontosabb szempont a belátható és a kevésbé belátható biztonsági kihívásoknak, valamint ezek prognosztizálható, dinamikus változá-

sainak megfelelő, igen rugalmasan, gyorsan továbbá jól szervezhető, reagáló, operatív működés, együttműködés minden érintett szervezettel és azok munkatársaival;

- a kihívások, veszélyforrások hatásainak utókezelése helyett a megelőzésre kell a hangsúlyt fektetni, ami elsősorban a nemzetbiztonsági szolgálatokkal érhető el legcélszerűbben.

A HÍRSZERZÉS, FELDERÍTÉS KETTŐS CÉLJA, SZEREPE A MEGELŐZÉSBEN, AZ ELLENŐRZÉSBEN: VÉDELMI ÉS ÉRDEKÉRVÉNYESÍTÉSI

A rendszerelvű világban, a nemzetközi szövetségekben folyó együttműködésekben, a nemzetállamokban, a cégekben, intézményekben, a családokban, az egyes emberek életében zajló folyamatok, események nagy része általában kiszámítható, tervezhető. Viszont van a folyamatoknak, eseményeknek egy kisebb, de közel sem elhanyagolható része, amelyeknek a kimenetele, végeredménye többváltozós vagy teljesen bizonytalan. Tudjuk, hogy a különböző rendszerek számára a *stabilitás, az egyensúly, a kiszámíthatóság, a biztonság* igen fontos, mivel ez jelentheti az *életképességet, a működőképességet, az eredményességet*. A folyamatok, tevékenységek, események prognosztizálhatóságának egyetlen eszköze a megfelelő *megelőzés, a biztonsági ellenőrzés*. A megelőzés, előkészítés és ellenőrzés a megfelelő információkon és ezek megfelelő feldolgozásán alapul. Az információkhoz pedig az információ észlelés-gyűjtés-szerzés, a hírszerzés, illetve felderítés segítségével lehet hozzájutni.

A titkosszolgálati tevékenységnek, és ezen belül a hírszerzésnek illetve a felderítésnek a szerepe, célja, végeredménye kettős. Egyrészt *védelmi*, másrészt *érdekérvényesítési*.

Ezt a kettős szerepet, célt a magyar nemzetbiztonsági szolgálatokról szóló törvénynek az Információs Hivatal tevékenységéről szóló egyik pontja is jól példázza: *„megszerzi, elemzi, értékeli és továbbítja a kormányzati döntésekhez szükséges, a külföldre vonatkozó, illetőleg külföldi eredetű, a nemzet biztonsága érdekében hasznosítható információkat, továbbá a Magyar Köztársaság érdekeinek érvényesítését szolgáló tevékenységet folytat”*. A tevékenység első része védelemről, míg az utolsó mondatrész már érdekérvényesítésről szól.

AZ EU ORSZÁGOK NEMZETBIZTONSÁGI SZOLGÁLATAINAK FELADATRENDSZERE, SZERVEZETI SAJÁTOSSÁGAI, A KÖZELMŰLTRA ÉS A JÖVŐRE JELLEMZŐ VÁLSÁGREAGÁLÓ ILLETVE BÉKETÁMOGATÓ MŰVELETEK

Az EU szerepéről, céljáról és működéséről a 2007. december 01-jén aláírt, az Európai Unióról illetve annak működéséről szóló Lisszaboni Szerződés nyújt hiteles valamint teljes körű információt, melyből az alábbiak jellemzik az EU közös kül-, biztonság- és védelempolitikáját szolgáló vonatkozásokat, összefüggéseket, területeket. *Ezek kizárólag a hírszerzés, felderítés, információszerzés-feldolgozás támogatásával működtethetők megfelelően* [10].

A felderítés területén az EU alapvetően a tagállamaira, a NATO-ra, az ENSZ-re, az EBESZ-re támaszkodik. Az Egyesített Helyzetelemző Központja (Joint Situation Centre – SITCEN) gyűjti a felderítési adatokat. A titkárság elkészíti az értékeléseket, jelentést készít a főtitkárnak vagy a főképviselőnek. Az EU Műhold Központnak is (EU Satellite Centre – SATCEN) adhat rendelkezést adatok gyűjtésére a főtitkár, illetve a Politikai és Biztonsági Bizottság dönthet bizottság (fact-finding mission) helyszínre küldéséről, ami az EU sajátos információszerzési módszerre [11].

Az EU Katonai Törzs (EU Military Staff – EUMS) alárendeltségében lévő hírszerző osztály elemzi a válságkörzeteket. Az elemzések fő iránya politikai és humanitárius természetű. Kiemelten foglalkozik az osztály azokkal a térségekkel, ahol az EU válságkezelési műveletet hajt végre, vagy arra készül fel. Az osztály munkáját a SITCEN és a SATCEN támogatja. A NATO-hoz hasonlóan az EU sem rendelkezik önálló hírszerző eszközökkel és szervezettekkel, így elsősorban a tagállamok által szolgáltatott információkra támaszkodik.

Az EU különleges képviselője (European Union Special Representative – EUSR) a válságműveletekben a konfliktus térségbe utazik, és ott az előre meghatározott szempontok alapján elsősorban politikai természetű adatgyűjtést folytat, illetve előkészíti az erők küldését.

Az EU a válságkörzetekben minél előbb képviselőt felállítására törekszik, amelynek feladata a szervezet központjának információkkal történő ellátása.

A katonai (rendőri) műveletek során a válságkörzetben tevékenykedő erők S2, G2, J2 törzseket működtetnek, amelyek helyszíni információkkal járulnak hozzá a misszió felderítő tevékenységéhez. Ugyancsak felderítő törzs működik a műveletet irányító parancsnokság (OHQ) keretében is.

Az EU-t információk átadásával segítik: az ENSZ, a NATO, az EBESZ, az Európa Tanács, nem kormányzati szervezetek (NGO-k), a nem EU-tag NATO-országok, illetve a partnerországok (pl.: Oroszország). A partnerországok összekötőket működtetnek az EU mellett.

A SITCEN és SATCEN adatszolgáltató tevékenységet folytat. A SITCEN az információkat a főtitkárnak (főképviseelőnek), illetve a válságkezelésben érintett Politikai és Biztonsági Bizottságnak (Political and Security Committee – PSC) és az EU Katonai Törzsnek jelenti. A felsorolt személy illetve szervezetek külön hírigényt is szabhatnak.

Az EU katonai képességeinek kialakítása még nem fejeződött be. Az integrált hírszerzési rendszer egyelőre még nem működik. A HUMINT (a személyek által végzett felderítés) -képességek fejlődnek, de még nem érték el a megfelelő szintet, a technikai hírszerzési képességek pedig hadászati szinten adottak, a hadműveleti-harcászati szint komoly fejlesztésre szorul. Az EU egyelőre nem rendelkezik saját SIGINT (technikai eszközökkel végzett felderítés)-képességgel, növelnie kellene lehetőségeit pilóta nélküli felderítő repülőgépek, korai előrejelző AWACS repülőgépek rendszerbe állításával, valamint HUMINT és SIGINT képességek kialakításával.

Ahhoz, hogy Európa egyenrangú partnere legyen az Egyesült Államoknak, be kell fejeznie belső jogharmonizációját, majd arra alapozva a hírszerzési mechanizmusának kiépítését.

A válságkezelő képesség fejlesztéséhez a jelenleginél hatékonyabb felderítésre van szükség azokban a körzetekben, ahol az EU-erők működnek.

A VÁLSÁGOK ELŐREJELZÉSE

A nemzetközi biztonsági szervezetek feladata a válságműveletek elindításáig a korai előrejelzés, a stratégiai értékelés, a stratégiai tervezés és kommunikáció, a készenléti idők és elkötelezettségi szintek rögzítése, a jogi kérdések tisztázása, kutatás és információcsere.

A válságreagáló műveletek végrehajtásához lényeges feladat a válság előrejelzése. Ez a nemzetközi szervezetek egyes tagállamai számára a hírszerzés, a felderítés teljes rendszerének alkalmazását, a válságövezet politikai, gazdasági és más jellemzőiről szóló információ megszerzését jelenti.

A felderítéssel szemben a válság előrejelzése során a következő követelményeket kell támasztani:

- segítse a döntéshozókat a direktívák kialakításában;
- határozza meg a válságreagáló művelet végrehajtásának politikai, katonai kockázatait;
- az összes lehetséges adatot, információt adja meg a műveletekben részt vevő erők felkészítéséhez, az erők és eszközök megóvásának legteljesebb lehetőségéhez;
- a szembenálló felekről adjon információkat a sikeres szétválasztáshoz és a tűzszüneti feltételek megteremtéséhez;
- a saját csapatok védelme érdekében különösen fontos, hogy az összes lehetséges információt szerezz be, azokat folyamatosan értékelje és továbbítsa a felhasználókhoz és a döntéshozókhoz.

A VÁLSÁG IDŐSZAKOKHOZ KAPCSOLÓDÓ KATONAI NEMZETBIZTONSÁGI TEVÉKENYSÉG [12]

A válságkezelést megelőző katonai nemzetbiztonsági tevékenység célja az adott térség, ország, válság kialakulásának fokozott figyelemmel kísérésére, és a konkrét válság kialakulása feltételeinek meghatározása.

Követni kell a válság kialakulását eredményező folyamatokat. Ezáltal lehetségessé válik a válság elmélyülését akadályozó, vagy a békés megoldást célzó tevékenységi formák meghatározása, megoldási javaslatokat felterjesztése.

A fegyveres válságkezelésre vonatkozó döntést követően a hírszerzés a műveleti feladatokra irányul. Kettéválik a hadászati és műveleti szintű katonai felderítés. Kialakítják a műveleti parancsnoknak alárendelt J2 törzset, valamint az azt támogató nemzeti hírszerző sejt (NIC) rendszerét. A műveleti térségben a felderítés nagyobb szerepet kap, a felderítő erőket kijelölik és felkészítik [13].

A NIC olyan nemzeti katonai elem, amely egy adott művelet valamely szintű parancsnoksága mellé rendelve, földrajzilag is ott elhelyezve, a felderítő törzssel szorosan együttműködve hajtja végre nemzeti felderítési feladatait, más szóval összekötő kapcsot képez a nemzeti illetve a szövetséges vagy koalíciós felderítő struktúrák között. A katonai nemzetbiztonsági szolgálatok, valamint a hadszíntéri J2 szervezet feladata a korai figyelmeztetés és riasztás, hogy a parancsnokok képesek legyenek a megfelelő készültségi fok elrendelésére [14].

Hadászati szinten a katonai nemzetbiztonsági szolgálatok az alábbi forrásokból és módszerekkel hajtják végre feladataikat: OSINT (nyílt forrású adatszerzés); diplomáciai források; HUMINT források (humán hírszerzés); IMINT (képfelderítés); SIGINT (technikai felderítés); MASINT (technikai jelfelderítés).

Műveleti, harcászati szinten: HUMINT; technikai eszközök (SIGINT, IMINT); különleges erők; járőrözés, megfigyelő ponton ellátott szolgálat, ellenőrző-áteresztő pont, összekötők stb.

Az OSINT egy erre a célra kialakított, és speciálisan felkészített állomány, amely a megfelelő technikai eszközökkel ellátva, a szükséges munkamódszereket alkalmazva a rendelkezésre álló nyílt forrásokból szerez adatokat.

A HUMINT-ban (személyek által végzett felderítés), a nemzetbiztonsági tevékenység kereteiben a NIC-ekben, illetve koalíciós törzsekben feladatot teljesítő felderítő állomány mellett, a nem felderítő (hírszerző állomány) is részt vesz. A HUMINT előnyei:

- képes az egyes helyzetek megítélésére;
- ellenséges szándékok előrejelzésére;
- adatszerzéssel hozzájárul a kontingens biztonságához;
- helyi szinten felfedi a politikai, gazdasági, katonai élet kulcsszereplőinek viszonyát;
- jelezheti a saját (szövetséges) erők elleni ellenséges HUMINT tevékenységet.

A HUMINT erők tevékenységének szempontjából lényeges, hogy a polgári-katonai kapcsolatok (CIMIC, Civilian and Military Communication) és a lélektani műveletek (PSYOPS, Psychological Operations) erőivel, valamint a különböző állami szervezeteknél működő összekötő tisztekkel, továbbá a humanitárius és segélyszervezetek (NGO, Non Governmental Organizations) embereivel szoros kapcsolatokat alakítsanak ki, és tartsanak fenn. A személyek által végzett felderítés talán a legfontosabb és legmegbízhatóbb információkat szolgáltató felderítési típus. Az ilyen felderítést végző személyek magas színvonalú képzettsége továbbá tudása, valamint azon lehetősége, hogy rövid idő alatt képesek a megszerzett információk ellenőrzésére, és a végbement változások megállapítására, növeli e felderítési típus értékét.

A SIGINT— technikai eszközökkel végzett — felderítés fontos információk megszerzését teszi lehetővé, amelyeket az ellenség híradási rendszereinek és elektronikai eszközeinek valamint az ellenség légi (űr-), föld- (víz-) felszíni és föld- (víz-) alatti kísérleti illetve rendszeresített rádióelektronikai eszközei által kibocsátott elektromágneses jelek mérése, elemzése alapján végeznek az erre hivatott alakulatok.

KÖVETKEZTETÉSEK ÉS AJÁNLÁSOK

Megállapítható, hogy napjaink titkosszolgálatai a korábbinál nyitottabb környezetben, megváltozott szövetségi viszonyok között, szerteágazó biztonsági kihívásokhoz igazodva végzik munkájukat. Deklarálható, hogy a biztonság legfontosabb pillére a hírszerzés-felderítés illetve információ szerzés-feldolgozás-hasznosítás.

Az eredményes feladat-végrehajtás érdekében a titkosszolgálatok folyamatosan korszerűsítik szervezetüket és munkamódszereiket, széleskörűen alkalmazzák a technológiai fejlődés vívmányait, továbbá alkalmazkodnak a gyorsan változó környezethez. A transznacionális fenyegetések felderítése és elhárítása érdekében korábbi elszigeteltségüket feladva szorosan együttműködnek bel- és külföldi partnereikkel egyaránt, miközben kezdik felismereni a szövetségen belüli munkamegosztás szükségességét.

A szolgáltató állam illetve a szolgáltató kormány feladata az állampolgárai számára a mindenkori és belátható kockázatoknak megfelelő biztonsági, védelmi szolgáltatás nyújtása! Emiatt prognosztizálható, hogy a szolgálatok belső hatékonyságnövelő intézkedései nem biztosítják az elégséges megoldást csak a szükségeset, ami nem felel meg az osztársadalmi biztonság szinten tartásának sem. Le lehet vezetni az ésszerű és célszerű védelmi igényeket az elmúlt, közel húsz évben az ország nemzetközi illetve belföldi környezetében, a jelentősen megváltozott, és folyamatában is dinamikusan változó szerkezetű valamint súlyozású biztonsági kockázatokból. Ebből következik, hogy a jelenlegi valamint a belátható biztonsági kihívások, a szakosodások, a szervezés, a ráfordítás, a védelmi hatékonyság oldaláról az igen szoros, gyors együttműködést, összefogást igénylik. Ennek legcélszerűbben a teljes magyar védelmi struktúra felülvizsgálatán alapuló, azt követő, új védelmi minisztérium (esetleg csak koordinációs hatáskörrel) felelhetne meg, ahol az összevont védelmi szakágak (fegyveres erő és rendvédelmi szervek) arányait a jelenlegi továbbá a várható kihívásokhoz alakítják, majd a mindenkori védelmi igényeknek, szükségleteknek megfelelően, adott keretek között és formában rugalmasan változtathatják. Az összevont szervezetek szoros, gyors, rugalmas biztonsági és védelmi együttműködése, projekt szemléletű illetve team jellegű munkája, gazdasági és technikai ellátása, irányítási, szervezési, költséghatékonysági szempontból jelentősen ésszerűsödne, mindamellett, hogy az ország számára a védelmi költségvetési rész hatékonysága, akár annak növelése nélkül is jelentősen megnőne.

Az anyagban foglaltak megalapozzák és megindokolják azt, hogy — a nemzet védelemében továbbá az érdekérvényesítésében — egyedül az az életképes nemzetközi szövetség illetve nemzetállam, amely — a világban végbemenő változásokkal együtt fejlődve — érvényesíti megelőző információ-észlelési, -szerzési, -tárolási, -rendszerzési, -feldolgozási, -elemzési és -hasznosítási tevékenységét. Ebbe beleértve a nyílt és a nem nyílt információ-szerzést is. Klasszikus értelemben ez a komplex feladata a hírszerzésnek illetve a felderítésnek, melynek működését, eredményességét meghatározza a korszerű nemzetközi illetve nemzeti szemlélet és szándék, a jogi szabályozás, a szervezés, az irányítás, a kormányzat igényessége, hasznosítási készsége.

Egy nemzet biztonságához a kollektív biztonsági szervezetekkel (ENSZ, NATO, EU, EBESZ) való együttműködés alapvető feltétele a megfelelő nemzeti önvédelem. Kockázatos, ha a nemzeti önvédelem teljesen feloldódik a nemzetközi együttműködés eufóriájában, mivel a legjobb nemzetközi kapcsolatok is folyamatos változásban vannak és teljes érdekazonosság sem létezik.

Kulcsszavak: biztonság, titkosszolgálatok, nemzetbiztonság, hírszerzés, felderítés, elhárítás, EU, NATO, válság-reagálás, béketámogatás, információkezelés

Keywords: secret services, national security, intelligence, reconnaissance, counter intelligence, European Union, NATO, security, crisis management, peace-keeping, information management.

FELHASZNÁLT IRODALOM

- [1] SZTERNÁK György: *Gondolatok a hadtudományi kutatásról.*
- [2] *Magyar Hadtudományi Lexikon*
- [3] *Magyar Hadtudományi Lexikon*
- [4] VÁRHALMI Miklós: *Szabadság és Biztonság* (www.varhalmi.hu)
- [5] RESPERGER István: *Kockázatok, kihívások és fenyegetések a XXI. században.*
- [6] MOLNÁR László: *Az információs társadalom felé.*
- [7] CASTELLS, M.: 1997 = *Manuel Castells: The Information Age, II.k.* Oxford, Blackwell

- [8] CSORBA József: *A globalizáció az információs társadalommal kapcsolatos információtudományos gondolkodásban.*
- [9] VÁRHALMI Miklós: *A magyar Nemzetbiztonsági Szolgálatokról másként és mindenkinek.* 2002, NOVISSIMA
- [10] *Az Európai Unióról szóló, Lisszaboni Szerződés* (2007.12.13.)
- [11] KIS-BENEDEK József: *A válságkezelő műveletek és a felderítés.* -Bp.: MK KFH., =Felderítő Szemle II. évfolyam 4. szám;
2003. november
- [12] HORVÁTH Pál: *A katonai nemzetbiztonsági szolgálatok helye, szerepe, feladatai a válságkezelő műveletek során.*
-Bp.: ZMNE, 2007. (doktori (PhD) értekezés)
- [13] TÓTH András: *A válságkezelő műveletek felderítő támogatása.* -Bp.: MK KFH., =Felderítő Szemle II. évfolyam 4. szám,
2003. november
- [14] KŐSZEGVÁRI Tibor: *A katonai felderítés aktuális kérdései a terrorizmus elleni harcban.* Bp.: MHTT., =Hadtudomány
2005/3, 2005. szeptember